

Kateřina Zouharová

Škola v přírodě hrou

- Programy pro školy v přírodě
- Nápady a motivace pro zpestřn výuky
- Náměty pro turistick oddíly a letní tábory

Škola v přírodě hrou

- Programy pro školy v přírodě
- Nápady a motivace pro zpestřn výuky
- Náměty pro turistick oddíly a letní tábory

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Mgr. Kateřina Zouharová

ŠKOLA V PŘÍRODĚ HROU

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 4853. publikaci

Odpovědná redaktorka Bc. Maria Arnautovová
Sazba a zlom Milan Vokál
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Počet stran 192
Vydání 1., 2012

Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o.,
České Budějovice

© Grada Publishing, a.s., 2012
Cover Photo © fotobanka Allphoto.cz

ISBN 978-80-247-3998-4

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8071-9 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8072-6 (ve formátu EPUB)

OBSAH

Úvod	13
Jak knihu používat	15

1. ročník

O hře	18
První den	19
Dopoledne	19
<i>Setkání s Matkou Přírodou</i>	19
Večer	21
<i>Včelí roj</i>	21
Druhý den	22
Dopoledne	22
<i>Na pilné včelky</i>	22
Dopoledne	23
<i>Krmení ptáčků</i>	23
Večer	24
<i>Kuličkový turnaj</i>	24
Třetí den	26
Dopoledne	26
<i>Strom</i>	26
Dopoledne	27
<i>Sbírání plodů</i>	27
Večer	28
<i>Táborák</i>	28
<i>Pějme píseň dokola</i>	28
<i>Smích zakázán</i>	29
Čtvrtý den	30
Dopoledne	30
<i>Kapky rosy</i>	30
Dopoledne	31
<i>Sběr bylin</i>	31

Večer	32
<i>Dub lakomec</i>	32
Pátý den	33
Dopoledne	33
<i>Šišky a veverky</i>	33
Odpoledne	34
<i>Výlov rybníka</i>	34
Večer	35
<i>Výroba draků, pouštění</i>	35
Šestý den	36
Dopoledne	36
<i>Tah ptáků na jih</i>	36
Odpoledne	37
<i>Výroba vánoční výzdoby a vánočních dárků</i>	37
Večer	38
<i>Koulovačka</i>	38
Sedmý den	40
Dopoledne	40
<i>Stavba brlohu na přezimování</i>	40
Odpoledne	41
<i>Stopovačka ve sněhu</i>	41
Večer	42
<i>Vánoce</i>	42
<i>Děkuji za příjemný týden</i>	42

2. ročník

Úvod	48
První den	49
Odpoledne	49
<i>Úvod do hry</i>	49
<i>Rozdělení do družinek</i>	50
<i>Hmyzí olympiáda I. část</i>	51
Večer	52
<i>Hmyzí olympiáda II. část</i>	52
Druhý den	54
Dopoledne	54
<i>Poznávání rostlin</i>	54
Odpoledne	55
<i>Cesta pro léčivé byliny</i>	55

Večer	56
<i>Zvířecí kvíz</i>	56
Třetí den	58
Dopoledne	58
<i>Oprava lesa</i>	58
Odpoledne	59
<i>Mraveniště</i>	59
Večer	60
<i>Táborák</i>	60
<i>„O nejlepšího číhače“ a „Na krále hmatu“</i>	61
Čtvrtý den	62
Dopoledne	62
<i>Sklízení obilných zrn</i>	62
Odpoledne	63
<i>Syslové</i>	63
Večer	65
<i>Na bažanty</i>	65
Pátý den	67
Dopoledne	67
<i>Kreslení a malování u potoka či rybníka</i>	67
Odpoledne	68
<i>Na štiky</i>	68
Večer	70
<i>Péče o káčátka kachen divokých</i>	70
Šestý den	72
Dopoledne	72
<i>Hledání plodů</i>	72
Odpoledne	73
<i>Škůdci</i>	73
Večer	75
<i>Výroba zabrádek se strašáky</i>	75
Sedmý den	76
Dopoledne	76
<i>Sklizeň ovoce a zeleniny</i>	76
Odpoledne	77
<i>Putování k Černé věži</i>	77
<i>Nalezení Plavuňky Pinuse</i>	78
<i>Hra na cestu zpět: Na jestřába</i>	79
Večer	79
<i>Okénko do přírody</i>	79

---

3. ročník

O hře	82
První den	83
Dopoledne	83
<i>Vytváření pravidel školy v přírodě</i>	83
Odpoledne	84
<i>Rozdělení dětí do skupinek</i>	84
<i>Úvod do hry</i>	84
Večer	85
<i>Zasazení semínka – první nové rostliny pro planetu Goloke</i>	85
Druhý den	87
Dopoledne	87
<i>Zakládání kompostu</i>	87
Odpoledne	89
<i>Třídění odpadu</i>	89
Večer	90
<i>Využití odpadu</i>	90
Třetí den	91
Dopoledne	91
<i>Interview s Wejdíkem</i>	91
Odpoledne	92
<i>Nepoužívání vozů – výlet</i>	92
<i>Stopovačka</i>	93
<i>Sběratelská</i>	94
Večer	94
<i>Hojení listů</i>	94
Čtvrtý den	96
Dopoledne	96
<i>Krmení zvířat</i>	96
Odpoledne	97
<i>Potravní řetězec</i>	97
Večer	98
<i>Zachování druhu</i>	98
<i>Noční hra: Světelný smog</i>	99
Pátý den	101
Dopoledne	101
<i>Zhasínání světel</i>	101
Odpoledne	102
<i>Nízkoenergetické spotřebiče</i>	102

Večer	103
<i>Výroba větrných elektráren</i>	103
Šestý den	105
Dopoledne	105
<i>Zásobování vodou</i>	105
Odpoledne	106
<i>Chytání fosfátů z řeky</i>	106
Večer	107
<i>Těsnění kohoutků</i>	107
Sedmý den	109
Dopoledne	109
<i>Kimova ekoprocházka</i>	109
Odpoledne	110
<i>Planeta Goloke</i>	110
<i>Rozdělená zpráva</i>	111
Večer	111
<i>Zachráněná planeta</i>	111

4. ročník

O hře	116
První den	117
Dopoledne	117
<i>Rozdělení dětí do družinek</i>	117
<i>Úvod do hry</i>	118
Večer	118
<i>Svatba Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského</i>	118
<i>Dary</i>	119
Druhý den	120
Dopoledne	120
<i>Věznění</i>	120
Odpoledne: Pobyť ve Francii	121
<i>Dešifrování „francouzského“ textu</i>	121
Večer: bířmování a jméno Karel	122
<i>Na jména</i>	122
<i>Zábavná jména</i>	123
Třetí den	124
Dopoledne: Návrat do Čech	124
<i>Jízda na koni a platba výkupného</i>	124

Odpoledne	125
<i>Slepý Jan Lucemburský</i>	125
<i>Bitva u Kresčaku</i>	126
Večer	127
<i>Živé obrazy bitvy u Kresčaku</i>	127
Čtvrtý den	128
Dopoledne: korunovace Karla IV. a hostina	128
<i>Výroba koruny</i>	128
<i>Hostina</i>	129
Odpoledne	129
<i>Výstavba Prahy</i>	129
Večer: Korunovace – 2. část	130
<i>Natírání a lakování klenotů</i>	130
Pátý den	132
Dopoledne	132
<i>Studium na UK</i>	132
Odpoledne: Stavba Karlštejna a uložení korunovačních klenotů	134
<i>Stavba Karlštejna</i>	134
<i>Uložení korunovačních klenotů</i>	134
Večer	136
<i>Rýžování zlata</i>	136
Šestý den	137
Dopoledne	137
<i>Smrt Karla IV.</i>	137
Odpoledne: Věznění Václava IV.	138
<i>Útěk Václava IV. z vězení</i>	138
Večer	139
<i>Kejklíři na hradě</i>	139
Sedmý den	140
Dopoledne	140
<i>Pronásledování Mistra Jana Husa</i>	140
Odpoledne	141
<i>Výlet mezi poddané</i>	141
Večer	142
<i>Převlékání Václava IV.</i>	142
<i>Druhá cesta mezi poddané</i>	143
<i>Vyhlášení</i>	143

---

5. ročník

O hře	150
První den	151
Dopoledne	151
<i>Puzzle</i>	151
Odpoledne	152
<i>Výroba automobilu</i>	152
Večer	153
<i>Co rád dělám</i>	153
Druhý den	154
Dopoledne	154
<i>Výroba obrazů do obrazárny v Drážďanech</i>	154
Odpoledne	155
<i>Sklizeň ovoce a zeleniny</i>	155
Večer	157
<i>Vernisáž v obrazárně v Drážďanech</i>	157
Třetí den	158
Dopoledne	158
<i>Lesní běh s příklady</i>	158
Odpoledne	159
<i>Těžba uhlí</i>	159
Večer	160
<i>Noční pronásledování Johana Ručky</i>	160
<i>Písničkové pantomimy</i>	161
<i>Dokončí příběh</i>	161
Čtvrtý den	163
Dopoledne	163
<i>Písničkový souboj</i>	163
Odpoledne	164
<i>Lov ovcí – těžba dřeva</i>	164
Večer	165
<i>Krok vpřed</i>	165
<i>Pochvala za pochvalou</i>	166
Pátý den	167
Dopoledne	167
<i>Voda do lázní</i>	167
Odpoledne	168
<i>Savová batika</i>	168

Večer	169
<i>Diskotéka</i>	169
Šestý den	170
Dopoledne	170
<i>Orientační běh</i>	170
Odpoledne	171
<i>Chov skotu</i>	171
Večer	172
<i>Ples ve Vídni</i>	172
Sedmý den	173
Dopoledne	173
<i>Těžba soli</i>	173
Odpoledne	174
<i>Květinová slavnost</i>	174
Večer: Vyhodnocení, přesun do České republiky	175
<i>Vyhodnocení</i>	175
<i>Přesun do České republiky</i>	175
Seznam použité literatury	190

ÚVOD

Kniha, která se vám dostává do rukou, má pomoci učitelům, vychovatelům, vedoucím turistických oddílů a všem, kteří rádi tráví čas s dětmi.

V publikaci najdete pět programů pro školy v přírodě. Tyto programy jsou vytvořeny v souladu s **RVVP** (rámcové výchovně vzdělávací programy) pro základní vzdělávání a plně respektují specifika škol v přírodě, jako jsou dopolední výuka, večerní příprava na vyučování, a na rozdíl od letních táborů menší počet vedoucích, absence instruktorů a kratší doba trvání.

Všechny programy jsou určeny pro jeden ročník z prvního stupně základních škol. Po drobných úpravách jde však každý z nich použít i pro jinak staré děti, než pro které byl napsán, jako program letních táborů či víkendových akcí turistických oddílů.

První program je připraven pro žáky prvního ročníku. O pomoc je žádá Matka Příroda, které se rozbily kouzelné hodiny, a rok běží rychleji než kdy dřív. Hravou formou si tak děti prohloubí své znalosti o střídání čtyř ročních období.

Následuje program pro druhý ročník. Zde se lesního skřítka Plavuňky Pinuse zmocní Černý jestřáb. Děti se o tomto neštěstí dozví díky nalezení Plavuňkova deníku, ve kterém je žádá o záchranu. Děti celý týden „postupují“ podle skřítkových vzkazů a procestují tak několik ekosystémů, v nichž se blíže seznámí s obyvateli luk, lesů, polí, vodních ploch a zahrad.

Třetáčky překvapí objev létajícího talíře, v němž najdou zprávu. Je to volání o pomoc mimozemšťana Wejdíka. Jeho planeta Goloke zažívá ekologickou katastrofu a on potřebuje pomoc. Děti mu tedy pomáhají se záchranou, a přitom se dozví, jak lépe chránit naši planetu Zemi.

Pro žáky čtvrtého ročníku je nosným tématem látka z dějepisné části vlastivědy „Lucemburkové na českém trůnu“. Děti dějem provází postava Václava IV., který vzpomíná na své předky. Děti si v dopolední i odpolední části programu prožijí některé významné události z dob panování tohoto rodu. Večer si je pak ještě připomenou při výrobě obrazu (nejedná se vždy o výtvarnou činnost).

Pro pátáky je připravené akční pátrání po zločinci Johanu Ručkovi. Nosným tématem je zeměpisná část vlastivědy „Okolní státy České republiky“. Zde již s ohledem na věk dětí není nositelem děje nějaká postava, ale noviny, které si děti každý den zakoupí. Z nich se pak dozvědí nejen informace o zemi, ve

kteře se nacházejí, ale také o zločinci Johanu Ručkovi, jehož pronásledují a na něhož je vypsána odměna milion korun. Při pronásledování potřebují nemalou finanční hotovost. Tu získávají při odpoledním „zaměstnání“ (práce-hry jsou charakteristickým zdrojem obživy v navštívených zemích). Část peněz následně družinky utratí za jízdenky a letenky při cestování z jedné země do druhé a za vstupenky na společenské akce, jako je vernisáž či ples.

Při realizaci všech programů je počítáno s počtem 35–45 dětí (2 třídy), rozdělených do 4 družinek, dobou trvání 8 dní (1. den je na dopoledne plánován příjezd a ubytování, 8. den na úklid a odjezd). V dopoledním programu je pamatováno na školní výuku, která je doplněna činností motivovanou celotýdenní hrou. Řada her je zaměřena na spolupráci a vzájemné poznávání se ve skupině tak, aby došlo k utužení třídního kolektivu.

JAK KNIHU POUŽÍVAT

Kniha se dá rozdělit na pět částí, podle ročníků, kterým jsou jednotlivé programy určeny.

V úvodu každé části je kapitola věnovaná představení programu, doporučením ohledně rozdělení dětí do družinek, seznámení se systémem bodování a příbližné organizaci celého dne.

Následuje kapitola s programem. Tato kapitola je vždy rozdělena na jednotlivé dny, v záhlaví každého je rámeček, který přehledně ukazuje hlavní poznatky, jež by si děti měly během dne osvojit. Následují jednotlivé hry a činnosti pro dopoledne, odpoledne a večer, případně noc. Popisy her obsahují několik dalších důležitých údajů:

Pomůcky: Často používanou pomůckou jsou kartičky, a to buď pouze barevně rozlišené (výhodou je jejich opakované použití několik let za sebou), pexeso (nejsou vždy nezbytné páry), nebo speciálně vyráběné kartičky pro danou hru. Dalšími pomůckami jsou přírodniny, kdy dětem vždy zdůrazňujeme jejich sběr, nikdy nic netrháme. Jako pomůcky pro výtvarné činnosti často využíváme zdánlivě odpadový materiál, jako jsou víčka od PET lahví, kulaté krabičky od tavených sýrů, špachtle, roličky od toaletních papírů, provázky, krabičky od čajů apod. Tento materiál sbíráme celý školní rok. V několika hrách jsou použité korálky k navlékání, jejich pořízení bývá finančně nákladnější, doporučuji je nahrazovat těstovinami, kterých je na trhu řada druhů a jsou levnější. V několika hrách se jako pomůcky objevují obaly od kinder vajíček, do jejich sběru doporučuji zapojit celou třídu, a to během celého školního roku. Při realizaci her využijeme větší množství fábornků z krepového papíru pro vyznačení hracího území. Každé dítě by si také s sebou mělo vzít vlastní šátek pro zavázání očí.

Zaměření: Velká část her je zaměřena na rozvoj vytrvalosti či rychlosti, čímž si děti rozvíjí svůj kardiovaskulární systém. Není zapomenuto ani na interpersonální vztahy, a tak se řada her zabývá vztahy ve skupině. Mnohé hry vyžadují spolupráci dětí, rozvíjí kreativitu a fantazii.

- ⊙ **Prostředí:** Řada her se odehrává v lese či na louce. Několik jich je zasazeno do třídy či k táborovému ohni, ty ale mohou být realizovány i ve třídě. V knize jsou také hry naplánované na výlet, aby dětem cesta rychleji a zábavněji utekla.
- 🕒 **Čas:** Čas uváděný v popiskách her je orientační. Hry určené mladším dětem trvají většinou kratší dobu než hry pro starší děti.

Speciální je zaměření dopoledních her, které rozvíjejí znalosti dětí, jež získaly během školního roku. Jsou tedy mezi nimi hry zaměřené na rozvoj vědomostí z českého jazyka, matematiky, výtvarné, pracovní či hudební výchovy.

Využíváme pobytu v přírodě, a tak je řada her zaměřena na rozvoj poznávání přírody, kde využíváme přírodního vyskytující se v nejbližším okolí.

Motivace: Ke každé hře jsou děti motivovány. Jako motivace nejčastěji slouží promluva provázející postavy, ať již přímo sdělená (zde musíme využít hereckého umu některého z dospělých účastníků), či písemný vzkaz.

Popis: Slouží k seznámení s pravidly her, jejich způsobem realizace, rozlohou hracího území a způsobem použití pomůcek.

Vyhodnocení: Hry se nejčastěji vyhodnocují podle počtu pomocných bodů, které získá celá družinka v jednotlivých hrách. Podle tohoto zisku se vytvoří celkové pořadí a získají se hlavní body do celkového bodování. V některých hrách však získávají děti body jako jednotlivci a podle tohoto zisku se vytvoří pořadí dětí. Každé družince se pak sečtou umístění jejích členů a podle výsledku se vytvoří celkové pořadí družinek.

Poslední částí každé kapitoly jsou přílohy. Jedná se o doporučení grafického ztvárnění některých materiálů pro hru, jako jsou bodovací plány, otázky do kvízů, návody na výrobu některých pomůcek, šifrovací znaky, peníze, letenky, vstupenky, noviny atp.

1. ROČNÍK

O HŘE

Hra, kterou provází postava Matky Přírody, je zaměřena na fenologické střídání roku v přírodě.

První odpoledne děti přivítá sama Matka Příroda a poprosí je o pomoc. Rozbily se jí totiž hodiny, které v přírodě střídají jaro, léto, podzim a zimu. Vše místo tří měsíců netrvá ani dva dny. Děti tak během týdne prožijí celý rok a pomůžou například opylovat květiny, zahrají si kuličky, sklídí ovoce, zúčastní se výlovu rybníka či si užijí atmosféru Vánoc a mnoho dalšího.

Každá družinka má na nástěnce svůj bodovací strom vyrobený z hnědé mechové gumy, na který získává body v podobě květů. Květy jsou vyrobeny jako mašličky se špendlíkem, pro jarní soutěže jsou ve žluté barvě, pro letní v zelené, podzimní v červené a zimní v bílé barvě.

Každý den se děti třikrát setkají s Matkou Přírodou, poprvé již dopoledne po svačině, poté po poledním klidu a nakonec po klidu večerním. Pokaždé jim Matka Příroda sdělí, jaký problém ji trápí, s čím by potřebovala pomoci. Pomoc se realizuje ve hře, kde každý soutěží buď samostatně, ve skupince, či v celé družince najednou. Družinky pak získají květy na svůj bodovací strom v závislosti na tom, na kterém místě se umístily.

PRVNÍ DEN

Jaro

Tento den se děti od Matky Přírody dozví, že:

- chod přírody řídí Matka Příroda se svými pomocníky;
- co je to včelí rojení.

Program tohoto dne je pouze půldenní, předpokládá se, že dopoledne bude zaměřeno na příjezd a ubytování.

ODPOLEDNE

Setkání s Matkou Přírodou

Pomůcky:

- ✓ na kůžičkách navlečené lístky z mechové gumy v barvách družinek, které každé dítě obdrží a zjistí tak, do které družinky patří (rozdělení dětí si předem připravíme)
- ✓ pergamen s textem pro Matku Přírodu
- ✓ kostým Matky Přírody
- ⊙ les či louka
- 🕒 40 min.

Zaměření: rozdělení do skupinek, motivace k týdenní hře

Motivace: *Protože jsme přijeli na neznámé místo, měli bychom se teď vypravit prozkoumat okolí.*

Popis: Zavedeme děti na místo, kde se setkají s Matkou Přírodou. Do poslední chvíle však nesmí nic tušit. Tváříme se, jako bychom jen zkoumali okolí. Nakonec dojdeme na vhodné prostranství, kde je čeká maskovaná vychovatelka – Matka Příroda, která k nim takto promluví: